

Peter Paul Heinemann: Fusk, vårtor och placebo

Ur radiodoktors
bok "Jag skall för-
söka svara" (Le-
genda), publicerar
vi här, med för-
fattarens och för-
lagets tillstånd, tre
texter om kvack-
salveri, huskurer
och självsuggestion.

1. Kung Fusk regerar

Vad som är viktigt, är att det som görs, görs *riktigt*. Min vän, poeten Bertil Pettersson, har på något ställe skrivit ett av de hemskaste påståenden jag känner till:

— Kung Fusk regerar, enväldigt.

Det är just detta som varje allvarligt menat arbete bör bestå i, menar jag: att göra detta påstående mindre sant. Kung Fusk kan man inte argumentera bort i aldrig så välskrivna texter och skickligt gjorda radioprogram. Han måste varje dag nedkämpas i varje människa och få sitt envælde naggat. Men han måste bekämpas också på så sätt att man angriper och stör hans tjänare i deras arbete.

Här kommer ett exempel på vad jag menar:

En gammal kvinna sökte mig för en svart och vårtig ruva som satt mellan skulderbladen. Hon var mycket rädd för den här otäckta saken som hon haft i många år. Det var en vanlig åldringsvårta — en beläggning på skinnet bestående av döda hudceller, fettämnen som stelnat och torkat ihop och fullkomligt normal hud inunder. Man ser dem ofta på gammalt folk på ställen där de inte kommer åt att borsta sig ordentligt när de badar. Det är en fullkomligt ofarlig krämpa och enbart ett kosmetiskt obehag. Jag tog bort hennes ruva smärtfritt på en sekund med hjälp av ett skrapinstrument och satte över ett plåster på det lilla skrubbsår som syns efter behandlingen.

När jag förklarar för henne vad detta var, och hur hon skulle göra för att slippa få det igen, började hon gråta. Hon hade haft en sonson som dött i en svår hudcancer. Den hade börjat som en svart fläck. Han blev bara trettio år. Hon hade befarat att hon led av samma sjukdom. Hon vågade inte gå till de läkare som skött hennes barnbarn. Hon hade burit sin befarade cancer så länge att hon trodde att de skulle bli arga på henne. Därför gick hon till en naturläkare som behandlat henne med örtsalva i nästan ett år. Hon hade blivit behandlad över fyrtio gånger och betalat femtio kronor varje gång. Hon hade aldrig vågat fråga honom om han

ansåg sjukdomen vara farlig. Han hade sett mycket betänksam ut varje gång och sagt att det ännu inte börjat vända till bättring. Sedan hade han tagit betalt. Hon hade senare bett att få köpa med sig litet salva hem. Men det var omöjligt eftersom salvan var för stark för att man skulle ha den stående ute någonstans, och den var dessutom så känslig att den måste stå i ett speciellt kylskåp för att behålla sin kraft.

Jag respekterar människor som har en stark tro på den alternativa behandlingsfilosofi som de företräder. Det kan aldrig vara fusk att göra sitt bästa med de förutsättningar och kunskaper man har. Men sådant här är mig förhatligt. Det finns folk som gör sig stora och oftast svarta pengar genom att medvetet bedra och vilseföra människor som plågas av fruktan för en befarad allvarlig sjukdom, som helt enkelt styrs av sin dödsfruktan.

All vård borde, om den görs riktigt, bestå i att skingra den onödiga rädslan och hjälpa den sjuke att bära sin fruktan när den visat sig vara befogad.

2. En säker vårtkur

Under åren har jag samlat på vårthuskurer. En del är så konstiga att de inte lämpar sig för tryck, som det brukar heta. Av den anledningen nämns de inte här. Men de vanligaste rekommenderar användningen av krita, grodspott, hönsgödsel, tjära, vårtbitare, omslag med våt blålera, mos av krossade ekollon, bränning med isättika, hård ombindning med färsk fläsksvål under en vecka och många fler. Man kan skrämman och läsa bort vårtorna också. Mer skrivbordsbetonat folk säger att de kan hypnotiseras bort. Det är ingen ände på alla förslagen. Det bästa med dem alla är att de samtliga är effektiva till 100 procent! Det beror nu inte på att alla har effekt på vårtvirus, utan det är precis tvärtom. Hur man än gör och vad man än gör så har behandlaren tiden med sig. Förr eller senare självläker ju den här krämpan och har man den rätta tron, så kan man ju vara säker på att ens kära huskur har gjort detta underverk.

Här kan jag passa på att ge den lille kurfuskaren ett litet tips som kan bidra till att skaffa honom rykte för ofelbar duglighet. När en vårtplågad börjar klaga extra mycket, hans vårtor börjar mörkna och höja sig mer än förut över omgivande hud, och han får allt svårare att gå på grund av ömhet — då är tiden inne för en liten kur. Den kan bestå i precis vad som helst, eftersom det är frågan om en avstöttningsreaktion som äntligen kommit mot slutet av självläkningsprocessen. Några veckor senare faller vårtan bort och lämnar efter sig en liten skär grop som i sin tur brukar försvinna efter någon månad. Har man starkt behov av att bli sanspadd och göra sig märkvärdig skall man ge akt på detta tecken — och i värsta fall sälja sin ofelbara vårtkur just vid ett sådant tillfälle.

3. Tag Din säng och gå!

Vi hoppas alla att sjukdom skall ha en enkel orsak, som lätt kan avslöjas och därmed lika enkelt avhjälpas, nästan som en helbräddarörelse. Både den som söker vård och den som vill ge vården önskar att det vore så enkelt. Det är det nästan aldrig.

I allt vi lär oss om livet och dess villkor, finns en förutsättning inräknad som tillhör vår tekniskt-naturvetenskapliga era: *Allt som finns och händer måste ha en enkel eller åtminstone naturlig förklaring.* I oss har inympats föreställningen att allt trasigt kan repareras, om man bara hittar felet och känner till konstruktionen. Det kan vara olönsamt att låta laga en trasig brödrost vars glödtråd har brunnit av, men faktum kvarstår: Vi hade valet att laga den istället för att köpa en ny. Om något kan lagas eller inte har blivit en resursfråga och ingenting annat. Så har det blivit med nästan allting — sjukvården också.

Det är inte så konstigt att så har skett. De tekniska och naturvetenskapliga framstegen har de senaste femtio åren varit så oerhörda, att ingenting egentligen tycks vara omöjligt. Dessutom har allt i våra liv förändrats. Ingenting som medelålders folk en gång lärde sig om livets villkor i sin barndom har den ringaste giltighet idag och är snarast en belastning. Allt är ändrat: boendet, arbetet och försörjningssätten, miljöerna och scenen för vårt liv från barndom till ålderdom, sambandet mellan människor och det som fanns mellan dem — allt. Det är som om vi alla hade gjort en resa, en immigration till ett helt främmande land i vilket vi inte känner oss hemma riktigt. Det är inte så att det var bättre förr eller att folk var klokare då. Det är bara så att allt blivit totalt annorlunda. Vi märkte det knappt trots att det gick fort, och vi har rakt inte lärt oss än och inte nått någon anpassning. Inom sjukvården och i all vård av människor märks det tydligt. Inom sjukvården har ju framstegen varit nästan mer omvälvande än på andra områden. Jag behöver inte nämna så mycket av allt som hänt. En mängd sjukdomar som varit svåra mandråpare, är helt enkelt utrotade numera. Inte ens döden själv, i den mån den närmar sig i form av ett tröttnande hjärta, har kunnat bestå mot tekniken och utvecklingen. Hjärtan kan bytas numera, vilket inte är helt utan betydelse också i andra vårdsammanhang. Det framgår av följande berättelse.

Det var en gång två gamla makar som hade levt lyckliga tillsammans i över fyrtio år. Då blev hustrun svårt sjuk och långsamt sämre. Hennes hjärna hade drabbats av en förtvinning, som vetenskapen inte rådde på. Den fortsatte obönhörligt. Mannen försökte i det längsta sköta sin hustru hemma, men hon blev allt sämre och till slut förlamad. Då insjuknade han själv i ledbesvär, framför allt i armar och händer och tvingades ge upp sin hemsjukvård. Han förmådde inte ens klara sina egna dagliga bestyr och blev

själv invalidiserad. Hustrun dog på sjukhus ungefär samtidigt med att han blev så dålig i lederna att han inte kunde äta själv längre utan fick matas. Han sökte vård förstås. Man undersökte honom från alla tänkbara synpunkter, men fann inga fel. När han sålunda fått besked om att han blivit gravt handikappad utan påvisbar orsak, greps han av svår vrede. "Skicka en gubbe upp till månen och byta ut förstörda hjärtan — det kan dom. Men dom kan inte bota min ledgångsreumatism, idioterna!" Så förklarade han sin oerhörda bitterhet för mig. Men det fanns inget som jag kunde bidra med. Han bodde långt från oss och meddelade sina funderingar per brev. Jag visste inte hur jag skulle svara. Försökte trösta, naturligtvis, men vad hjälper medlidande på avstånd?

Han botade sig själv som genom ett under. Han hade märkt att han blev bättre av att åka spårvagn. Om han satt nära motorerna en stund, blev händerna mjukare och kunde nästan knytas. Verkan kunde märkas i nästan ett dygn. Han förstod att magnetfälten i de stora och kraftiga motorerna hade med detta att göra. De tekniska kunskaperna hade han och snart fanns det under hans säng och kring hans arbetsbord stora elektromagneter, som kostade en del i anskaffning och ännu mer i drift, men det lönade sig, ty på några månader blev han helt bra om han "badade" i sitt magnetarium regelbundet. Han skrev och berättade om detta och ville starta en firma som tillverkade S-märkta magnetapparater för hemmabruk. Jag hörde inte av honom på några år.

Så träffades vi av en händelse. Han verkade förlägen. Hans händer fungerade normalt. Vi åt lunch tillsammans. Till slut bröt jag tystnaden och gratulerade honom till hans goda hälsa. Han avbröt mig och såg litet plågad ut. Sen berättade han sin egen version av livets irrationalitet och den stora bluffen — den om orsak och verkan och hur det gick till när han genomskådade den på egen hand.

"Du förstår, det var så här. Hon blev bara sämre och sämre. Det knäckte mig. Man kan säga att hon gled mig ur händerna mer och mer för varje dag. Till slut kunde man inte nå henne. Vi fick ingen kontakt alls. Hon kunde inte röra sig längre och trots allt jag försökte började det komma en tendens till liggsår. Ibland försov jag mig och hon blev inte vänd och behandlad på natten. På morgonen var skinnet ännu rödare och tunnare. Allt var mitt fel tyckte jag. Då plötsligt fick jag svårt att raka mig och kunde knappt hålla i en kaffekopp. En läkare som jag kände flyktigt trodde att det kunde vara ledgångsreumatism. Jag sökte på sjukhuset för detta och det var lång väntetid. Men jag hade bråttom, ty hon blev ju allt sämre och jag också. Till slut blev hon så sjuk att jag inte kunde klara det längre. Hon togs in och dog nästan genast

i lunginflammation. Mig kunde dom inte hitta något fel på. Jag hatade hela det patrasck som du själv tillhör — läkarna. Sen kom jag på det här med magneterna och botade mig själv.

Men tiden har gått, och jag vet nu att det aldrig går till på detta sätt. Jag har fått lära mig. Mina händer tålde inte att hon gled ur mitt grepp, och så förlorade jag greppet. Inte var det något fel på mina leder, men på mitt och våra stackars liv var det verkligen fel. Hon reste ju inte ifrån mig som det brukar vara — ett avsked och sedan är man borta. Hon krossades inför mina ögon och det tog ju flera år — långsamma, ohyggliga år utan en strimma av hopp. Jag erkände aldrig för mig själv att min börda var övermäktig, och att den helt enkelt inte kunde bäras mer. Men mina händer visste. Händerna sa upp sig när jag själv inte förmådde mer. Inte var det reumatism och inte hade magneterna någon betydelse. Fortfarande tycker jag att läkarna uppträder som idioter. För mig var det ju första gången som livet var så hårt mot mig och min kära, att jag också blev sjuk. Jag kunde ju inte veta att man kunde reagera så. Men har inte läkarna fått lära sig det? Borde de inte ha insett hur jag hade det? Jag berättade ju allt. Och de måste ju ha sett liknande många gånger under sitt yrkesliv. Nu menade dom att jag var tokig. Jag menar att dom är tokiga. Det är ju frågan om hela livet. Alltihop — kärleken, döden, misslyckandet. Det är de starkaste krafter som finns. Visst kan dom krossa en människa. Vet ni inte det ni läkare?"

Jag fick svara som jag började detta kapitel. Vi lär oss att allt som händer har en enkel orsak och en naturlig förklaring. Trots att det nästan aldrig stämmer håller vi fast vid den tron. Annars skulle världen gunga för oss och vi skulle också tappa greppet. Men så enkelt är det aldrig. Vi kommer inte ens åt att nudda vid problemen, så länge vi betraktar människor som vore de en trasig brödrost. Men om en som du, käre och gode vän, har gjort den upptäckten ur ditt förintande underläge, så finns det hopp för oss också.